

Omfattning av och orsaker till att assistansersättning sänks eller upphör

Diarienummer: FK 2022/012862
Ansvarig chef: Ulrika Eriksson
Analysavdelningen
Upplysningar: Analytiker Signe Holmlund Armerin
010-116 79 92
signe.holmlund.armerin@forsakringskassan.se

Innehåll

Sammanfattning	3
Det här ingår i studien	3
Ovanligt att assistansersättningen sänks eller upphör	3
Då har ersättningen sänkts eller upphört	4
Information om förändringar kommer oftast från assistansmottagaren eller en myndighet	4
Inledning	5
Syfte och frågeställningar	6
Metod, avgränsning och begrepp	6
Begreppet omprövning	7
Om assistansersättning	8
Kriterier för att ha rätt till assistansersättning	8
Då kan rätten till assistansersättning förändras	10
Hur får Försäkringskassan veta att det har skett förändringar för en assistansmottagare?	14
Resultat	17
Försäkringskassan har omprövat rätten till assistansersättning för 3 procent av mottagarna	18
Information om förändringar kommer ofta från assistansmottagaren eller en myndighet	21
När Försäkringskassan omprövat rätten till assistansersättning och assistansmottagaren har ansökt om fler timmar	23
När ersättningen upphör eller sänks	23
Slutord	35
Referenser	36
Bilaga 1 Uttag, bortfall och studiepopulation	37
Bilaga 2 Tabeller	40

Sammanfattning

Det går inte att ta fram detaljerad statistik om alla delar i processen kring assistansersättningen ur Försäkringskassans datalager. Det har därför saknats uppgifter för att svara på frågorna:

- hur får Försäkringskassan reda på förändringar som leder till ett beslut som innebär att assistansersättning sänks eller upphör?
- hur vanligt är det att ersättningen sänks eller upphör efter det att en assistansmottagare har ansökt om fler timmar?
- vad är orsakerna till att ersättningen förändras negativt för assistansmottagaren vid en omprövning?

Syftet med detta PM är att svara på frågorna ovan med hjälp av uppgifter från Försäkringskassans beslut.

Det här ingår i studien

I den här studien har Försäkringskassan studerat alla beslut under 2021

- som har registrerats som en omprövning
- som gällt en prövning om rätten till fler timmar men där ersättningen sänktes eller upphörde.

Någon rättslig granskning av besluten har inte gjorts. Därför tas inte ställning till kvaliteten på besluten i den här analysen.

När ersättningen sänkts eller upphört har det vanligtvis berott på att Försäkringskassan har gjort en omprövning på grund av ett *väsentligt ändrat förhållande*. Ersättningen har även sänkts eller upphört för att Försäkringskassan tidigare fått oriktiga uppgifter, att assistansmottagaren inte längre var försäkrad i Sverige eller att assistansmottagare inte längre ville ha ersättningen. Även om ersättning har sänkts eller upphört av andra skäl än att det i juridisk mening görs en *omprövning* av rätten till assistansersättning används i denna rapport uttrycket *omprövning*.

Ovanligt att assistansersättningen sänks eller upphör

Att något förändras i en assistansmottagares livssituation ger inte Försäkringskassan automatiskt rätt att ompröva om mottagaren fortfarande har rätt till assistansersättning.

Den 31 december 2020 hade 13 867 vuxna och barn assistansersättning och det var för 2 procent av mottagarna som ersättningen sänktes eller upphörde

under 2021 bortsett från de som avled. För assistansmottagare som var under 25 år var det vanligare att ersättningen upphörde eller sänktes än för de som var äldre.

När Försäkringskassan har prövat om mottagaren har rätt till fler timmar beviljades det oftast. För ungefär 1 procent av alla som ansökt om fler timmar eller kommunen anmält behov om fler timmar upphörde ersättningen och för 3 procent sänktes den. Det beror på att Försäkringskassan i de fallen även omprövat rätten till assistansersättning.

Då har ersättningen sänkts eller upphört

Den aktstudie som gjorts omfattar 351 beslut. I 322 av dem har ersättningen sänkts eller upphört. Här redovisas de vanligaste orsakerna till det.

Vanligast – mottagaren har fått annat samhällsstöd

Den vanligaste orsaken till att ersättningen upphört eller sänkts är att assistansmottagarens behov av hjälp tillgodoses genom ett *annat samhällsstöd*. Det gäller i 65 procent av alla beslut.

När ersättningen upphör beror det oftast på att assistansmottagaren har flyttat till ett annat boende där hjälpbehovet tillgodoses. När ersättningen har sänkts har det oftast berott på att mottagaren vistas i daglig verksamhet eller korttidsvistelse utanför det egna hemmet. Andra orsaker till att ersättningen sänkts är att mottagaren vistas i förskola, skola och fritids, eller att mottagarens behov delvis tillgodoses genom sjukvårdande insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen.

Drygt en tredjedel – förändrad livssituation eller oriktiga uppgifter

I 20 procent har förändringar i mottagarens livssituation varit orsaken till att ersättningen upphört eller sänkts. Den vanligaste förändringen har då varit i hälsotillståndet. I några fall har assistansmottagarens hälsotillstånd förändrats så mycket att hen inte längre anser sig behöva assistansersättning och meddelar det till Försäkringskassan. Andra förändringar i livssituationen har varit mottagarens boendesituation eller civilstånd.

I 15 procent av ärendena har ersättningen förändrats på grund av att mottagaren tidigare har lämnat oriktiga uppgifter till Försäkringskassan om behovet av personlig assistans.

Information om förändringar kommer oftast från assistansmottagaren eller en myndighet

När rätten till ersättningen har omprövats beror det oftast på att Försäkringskassan har fått information från assistansmottagaren eller en myndighet om att det skett en förändring.

Inledning

Sedan 1 april 2018 ska Försäkringskassan endast ompröva rätten till assistansersättning när den har minskat i omfattning på grund av *väsentligt ändrade förhållanden* som är hänförliga till assistansmottagaren¹. Omprövningen innebär inte någon fullständig prövning av rätten till assistansersättning. Det är bara timmar som berörs av det ändrade förhållandet som får omprövas. Det som omprövas är endast om de ändrade förhållandena innebär att rätten till assistansersättning har minskat i omfattning. Hur liten eller stor minskningen av assistansersättningen är saknar betydelse för om en omprövning ska göras². På vilket sätt som Försäkringskassan får reda på förändringar hos en assistansmottagare saknar också betydelse för om en omprövning ska göras. Att lagstiftningen eller rättspraxis förändrats är inte ett skäl för omprövning.

Innan 1 april 2018 skulle rätten till assistansersättning omprövas när det gått två år sedan ersättningen senast prövades och vid väsentligt ändrade förhållanden. Vid en sådan omprövning bedömdes rätten till assistansersättning utifrån den lagstiftning och rättspraxis som gällde när omprövningen gjordes. Omfattande förändringar som skett i tillämpningen på assistansområdet ledde till instabilitet både för assistansmottagare och för kommuner. Därför ändrades reglerna för när Försäkringskassan ska ompröva rätten till assistansersättning, och bland annat togs de kontinuerliga omprövningarna bort.³

Försäkringskassan har i olika sammanhang lyft att det finns risker med att det inte görs kontinuerliga omprövningar i en ersättning som assistansersättning. Dels handlar det om att utbetalningar av ersättningen görs som inte borde betalas ut, dels att den enskilde kan bli återbetalningsskyldig.⁴

Försäkringskassan har skrivit till regeringen att det behövs mer ändamålsenlig reglering av omprövning av rätten till assistansersättning. Försäkringskassan anser att det finns svårigheter att avgöra vad som kan vara *väsentligt ändrade förhållanden* och när omprövning ska ske. Försäkringskassans omprövningar har vid flera tillfällen uppmärksammats medialt. Uppmärksamheten har ofta handlat om att assistansmottagaren riskerar att förlora sin rätt till assistansersättning i samband med att de ansöker om fler timmar.⁵

---

¹ 51 kap. 12 § SFB

² HFD 2021 ref.1

³ Jämför Prop. 2017/18:78 s. 19–20

⁴ Försäkringskassan 2020 och Försäkringskassan 2019

⁵ Försäkringskassan 2022c

Det saknas registerdata om hur Försäkringskassan får reda på förhållanden som innebär att rätten till assistansersättning ska omprövas. Det saknas även registerdata om vilka skäl som gör att ersättningen förändras negativt för assistansmottagaren vid en omprövning. Det går därför inte att ta fram statistik om detta på ett något enkelt sätt vilket i sin tur innebär att kunskapen på området är bristfällig. För att tillgängliggöra statistik har Försäkringskassan därför genomfört en aktstudie.

Syfte och frågeställningar

Studien syftar till att undersöka hur Försäkringskassan får veta att det har skett sådana förändringar för assistansmottagaren som innebär att Försäkringskassan ska ompröva rätten till assistansersättning. Ett annat syfte är att beskriva omfattningen och orsakerna till att rätten till assistansersättning har omprövats.

Frågeställningar

- 1 Hur får Försäkringskassan reda på sådana förhållanden som innebär att rätten till assistansersättning omprövas?
- 2 Vilka förhållanden leder till att Försäkringskassan omprövar rätten till assistansersättning?

Metod, avgränsning och begrepp

Den här analysen bygger på uppgifter från Försäkringskassans beslut under 2021. I analysen har vi utgått från uppgifter från en aktstudie och uppgifter från Försäkringskassans statistikdatalager STORE⁶.

STORE har använts för urvalet av beslut för aktstudien (se Bilaga 1 Uttag, bortfall och studiepopulation). STORE har också använts för att hämta uppgifter om kön, ålder och antalet mottagare av assistansersättning i december 2020. Från STORE har även antalet beslut och beslutsutfall under 2021 som gällt en prövning av rätten till fler assistanstimmar hämtats.

Den aktstudie som gjorts omfattar 351 beslut. De beslut som har granskats är beslut som har registrerats som en omprövning och beslut som gällt en prövning om rätten till fler timmar men där ersättningen sänktes eller upphörde. Beslut efter en ansökan eller anmälan om fler timmar som inte lett till att ersättningen minskats har inte ingått i aktstudien. För närmare beskrivning av urvalet för aktstudien se Bilaga 1 Uttag, bortfall och studiepopulation.

---

⁶ STORE (Statistik och resultat) är Försäkringskassans statistikdatalager

De frågor som har ställts vid genomgången av akterna har varit följande.

- Har assistansmottagaren ansökt eller har kommunen anmält behov om fler timmar?
- Vem har uppmärksammat Försäkringskassan på förändringar?
- Hur påverkas assistansmottagarens rätt till assistansersättning efter Försäkringskassans omprövning?
- Vad är orsaken till att rätten till ersättningen förändrats?

Granskningen har omfattat Försäkringskassans grundbeslut i de aktuella ärendena. Dessa kan senare ha ändrats. Vi har alltså inte vid genomgången av akterna tittat på om assistansmottagaren har begärt att Försäkringskassan ska ompröva⁷ beslutet, eller om hen överklagat beslutet till domstol.

Någon rättslig granskning av besluten har inte gjorts. Därför tas inte ställning till kvaliteten på besluten i den här analysen.

I jämförelser med hela gruppen assistansmottagare används antalet mottagare som hade assistansersättning den 31 december 2020, vilket var 13 867 stycken⁸.

Begreppet omprövning

I den här analysen har vi inkluderat alla beslut som innebär att Försäkringskassan har prövat rätten till assistansersättning oavsett om det skett en omprövning⁹ av rätten till assistansersättning, eller om ersättningen har sänkts eller upphört med annat lagstöd¹⁰. Uttrycket *omprövning* används för alla beslut i den här rapporten även om det i juridisk mening inte är en *omprövning*.

---

⁷ Enligt 113 kap. 7 § SFB ska Försäkringskassan ompröva ett beslut som Försäkringskassan har fattat som gäller en enskild, om den enskilde begär det.

⁸ Försäkringskassans officiella statistik.

⁹ Enligt 51 kap. 12 § SFB ska rätten till assistansersättning omprövas i den utsträckning som denna rätt har minskat i omfattning på grund av *väsentligt ändrade förhållanden* som är hänförliga till den försäkrade.

¹⁰ Ersättning enligt socialförsäkringsbalken får dras in eller sättas ned om den försäkrade eller den som annars får ersättningen bland annat medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktig eller vilseledande uppgift och om det gäller ett förhållande som är av betydelse för rätten till eller storleken av ersättningen (110 kap. 52 § SFB). För att ha rätt till assistansersättning krävs som huvudregel att man är bosatt i Sverige för att vara försäkrad (jämför 5 kap. SFB).

Om assistansersättning

I det här kapitlet ges en övergripande beskrivning om assistansersättning, när rätten till assistansersättning kan förändras och hur det är tänkt att Försäkringskassan ska få veta att det sker förändringar som kan påverka rätten till assistansersättning. I kapitlet ges även en övergripande beskrivning av förändringen som skedde 2018 som gällde när Försäkringskassan ska ompröva rätten till assistansersättning.

Kriterier för att ha rätt till assistansersättning

Insatsen personlig assistans är reglerad i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Assistansersättning är en socialförsäkringsförmån som ger ersättning för kostnader för sådan personlig assistans som avses i LSS. Rätten till assistansersättning finns reglerad i socialförsäkringsbalken (SFB).

En person som är försäkrad för bosättningsbaserade förmåner¹¹, kan för sin dagliga livsföring få assistansersättning om hen

- omfattas av den personkrets som ger rätt till insatser enligt LSS och
- behöver personlig assistans enligt LSS i genomsnitt mer än 20 timmar i veckan för *grundläggande behov*.

För personer med funktionsnedsättning som bor i en gruppbostad eller vårdas på en institution som tillhör eller drivs med bidrag från staten, en kommun eller en region kan inte assistansersättning lämnas.¹²

Vilka omfattas av LSS personkrets

LSS ger rätt till insatser för särskilt stöd och särskild service åt personer

- 1 med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd,
- 2 med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, eller
- 3 med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

---

¹¹ Assistansersättning är en bosättningsbaserad socialförsäkringsförmån, det innebär att personen ska uppfylla kriterierna för att vara försäkrad i Sverige och omfattas av det svenska socialförsäkringsskyddet

¹² 106 kap. 24 § 1–3 SFB

Personlig assistans enligt LSS

Personlig assistans är ett personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med *grundläggande behov*. *Grundläggande behov* enligt LSS¹³ är hjälp med andning, sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade.

Den som behöver personlig assistans för sina *grundläggande behov* har även rätt till personlig assistans för *andra personliga behov* om de behoven inte tillgodoses på annat sätt. *Andra personliga behov* kan till exempel vara hjälp med sysslor i hemmet, hjälp för att kunna delta i samhället, hjälp som uppstår under dygnsvilan eller annat som leder till att personen kan leva ett liv så likt andras som möjligt.

Den som behöver hjälp av mer än en personlig assistent samtidigt kan ha rätt till *dubbelassistans* som kan ges både för *grundläggande behov* och *andra personliga behov*.

Annat samhällsstöd kan ha betydelse för om man har rätt till assistansersättning

Som nämnts ovan ska en person behöva personlig assistans i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka för att ha rätt till assistansersättning. När Försäkringskassan bedömer rätten till assistansersättning har det betydelse om behovet av hjälp med de *grundläggande behoven* tillgodoses på annat sätt än genom personlig assistans. Annat samhällsstöd kan även få betydelse för bedömningen av det totala antalet assistanstimmar som beviljas.

Assistansersättning lämnas inte för hälso- och sjukvårdsåtgärder enligt hälso- och sjukvårdslagen (HSL).¹⁴ Det innebär att sådan hjälp inte ingår när Försäkringskassan bedömer hur många timmar en person behöver personlig assistans. Om en legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal bedömer att hjälpen kan utföras som egenvård, kan assistansersättning lämnas för sådan hjälp. Med egenvård menas att en person själv eller med hjälp av någon annan kan utföra insatsen.

Assistansersättning lämnas vanligtvis inte för tid när en person med funktionsnedsättning deltar i barnomsorg, skola eller daglig verksamhet enligt LSS. Om det finns *särskilda skäl* kan assistansersättning lämnas under tid när personen deltar i sådan verksamhet.¹⁵ Om personen deltar i barnomsorg eller skola och behöver hjälp med de *grundläggande behoven*

---

¹³ Riksdagen har beslutat om lagändringar som påverkar vad som utgör grundläggande behov, dessa ändringar träder i kraft den 1 januari 2023.

¹⁴ 51 kap. 5 § SFB

¹⁵ 106 kap. 24–25 §§ SFB *Särskilda skäl* krävs också om assistansmottagaren vårdas på sjukhus under en kortare tid. Bedömningen av *särskilda skäl* under sjukhusvistelse påverkar inte antalet bedömda timmar för *grundläggande* och *andra personliga behov*.

andning eller måltider i form av sondmatning kan assistansersättning lämnas även om det inte finns *särskilda skäl*.¹⁶

Vid bedömningen om en person behöver personlig assistans för *grundläggande behov* bortser Försäkringskassan vanligtvis från den tid som personen vistas i barnomsorg, skola eller daglig verksamhet. Om det finns *särskilda skäl* eller att personen behöver hjälp med andning och måltider i form av sondmatning i barnomsorg eller skola, kan tiden som sker i verksamheten ingå i timbedömningen för *grundläggande behov*.¹⁷

Assistansersättning lämnas inte heller för behov som tillgodoses på annat sätt. Om en person exempelvis har korttidsvistelse utanför det egna hemmet¹⁸ kan assistansersättning bara lämnas för de omvårdnads- och assistansbehov som inte tillgodoses genom insatsen.¹⁹ Samma gäller om personen bor i någon annan boendeform som inte är en gruppbostad eller institution.²⁰ Det innebär att även sådana insatser kan påverka bedömningen av rätten till eller omfattningen av assistansersättning.

Då kan rätten till assistansersättning förändras

Den som beviljats assistansersättning, har rätt till ersättningen så länge hen är försäkrad för bosättningsbaserade förmåner och ersättningen inte har omprövats på grund av *väsentligt ändrade förhållanden*²¹. Ersättningen kan också dras in eller minskas på grund av att Försäkringskassan tidigare fått oriktiga eller vilseledande uppgifter.²²

Omprövning före den 1 april 2018

Enligt tidigare regler skulle rätten till assistansersättning omprövas när det gått två år från den senaste prövningen (tvåårsomprövning) och vid *väsentligt ändrade förhållanden*. För en assistansmottagare som fyllt 65 år fick omprövning endast ske vid *väsentligt ändrade förhållanden*²³. Försäkringskassan skulle ompröva om förutsättningarna för

---

¹⁶ 106. kap 25 a § SFB

¹⁷ Försäkringskassan 2022b s. 118–119.

¹⁸ Korttidsvistelse utanför det egna hemmet är en insats enligt 9 § LSS som kommunen beslutar om. Syftet med korttidsvistelse utanför det egna hemmet är att personer som tillhör LSS personkrets ska erbjudas miljöombyte och rekreation, men också att ge anhöriga avlösning i omvårdnadsarbetet. Korttidsvistelse kan ordnas i korttidshem, i en stödfamilj eller på något annat sätt.

¹⁹ Försäkringskassan 2022b s. 131

²⁰ Jämför 106 kap. 24 § 1–3 SFB

²¹ 51 kap. 12 § SFB

²² 110 kap. 52 § SFB

²³ När möjligheten att få behålla assistansen efter 65 år infördes den 1 januari 2001 ansågs det viktigt att äldre personer med svåra funktionshinder ska känna trygghet i att det stöd de fått inte blir föremål för återkommande omprövningar. Därför var det inte motiverat med tvåårsomprövning efter 65 års ålder. (prop. 2000/01:5 Personlig assistans till personer över 65 år s. 14)

assistansersättning fortfarande var uppfyllda, och om hen fortfarande hade rätt till samma antal assistanstimmar.²⁴

Vid en tvåårsomprövning gjorde Försäkringskassan en ny fullständig prövning av rätten till assistansersättning. Det innebar att prövningen gjordes utifrån de författningar, rättspraxis och den normering som gällde vid omprövningstidpunkten. När det var dags för en tvåårsomprövning kontaktade Försäkringskassans handläggare assistansmottagaren för att gå igenom behovet av personlig assistans och då kunde förändringar uppmärksammas. Anledningen till att rätten till ersättning skulle omprövas efter två år var att behovet av personlig assistans kan ändras över tid. Att göra en omprövning av beslutet var ett sätt att följa upp beslutet och på så sätt säkerställa rättssäkerheten för assistansmottagaren²⁵. Om tvåårsomprövningen innebar att rätten till assistansersättning ändrades gällde ett sådant beslut från och med att Försäkringskassan fattade beslutet efter en tvåårsomprövning. Om ersättningen upphörde efter en tvåårsomprövning kunde Försäkringskassan betala ut ersättningen under en viss tid efter det att beslutet fattats om personen exempelvis behövde tid att ordna sitt stödbehov på annat sätt.²⁶

Om förhållandena hade ändrats väsentligt för den enskilde, eller i omgivningen, sedan Försäkringskassans tidigare beslut gjordes en omprövning på grund av *väsentligt ändrade förhållanden*. Det kunde handla om att assistansmottagarens behov av hjälp tillgodosågs genom annat samhällsstöd, annat boende eller att hälsotillståndet förändrats. Ändrad praxis sågs inte som ändrade förhållanden. Om Försäkringskassan bedömde att förhållandena hade ändrats väsentligt omprövades rätten till assistansersättning utifrån de författningar, den rättspraxis och den normering som tillkommit sedan det tidigare beslutet.²⁷ Om assistansersättningen omprövades på grund av *väsentligt ändrade förhållanden* gällde en sådan ändring av assistansersättning från och med den månad när anledningen till ändringen uppkom.²⁸

---

²⁴ Jämför prop. 1992/93:159 Stöd och service till vissa funktionshindrade s. 197

²⁵ Beslutsutfall efter en tvåårsomprövning var antingen indrag, nedsättning, oförändrat eller ökning. Vid ökning hade assistansmottagaren ansökt om fler timmar eller kommunen gjort en anmälan om fler timmar, och prövningen om rätten till fler timmar gjordes samtidigt som tvåårsomprövningen.

²⁶ 112 kap. 5 § SFB och Riksförsäkringsverkets allmänna råd till 112 kap. 5 § SFB. Det allmänna rådet är inte tillämpligt längre i och med förändringen som skedde den 1 april 2018 som gäller omprövning av assistansersättning.

²⁷ Försäkringskassan 2022b Bilaga 1 s. 210–211

²⁸ Detta regleras i 51 kap. 13 § SFB.

Förändringar i rättstillämpningen fick negativa effekter vilket ledde till ändrade regler för omprövning

Den 1 april 2018 ändrades reglerna för omprövning av assistansersättning. Syftet med förändringen var att ändrad rättstillämpning inte skulle få effekter för enskilda som redan var beviljade assistansersättning.²⁹

Ändringen innebar att det inte längre finns någon skyldighet för Försäkringskassan att ompröva rätten till assistansersättning när det har gått två år sedan den senaste prövningen. Skyldighet att ompröva rätten till assistansersättning vid *väsentligt ändrade förhållanden* begränsades till att endast gälla förhållanden som är hänförliga till assistansmottagaren och som innebär att mottagarens rätt till assistansersättning minskar i omfattning.³⁰

Skälen till att reglerna om omprövning förändrades var de omfattande förändringar som skett under de senaste åren i tillämpningen på assistansområdet. De omfattande förändringarna hade lett till instabilitet och oro för assistansmottagare och deras närstående. För personer som hade förlorat sin statliga assistansersättning hade kommunerna också fått ett ökat ansvar.³¹

Rätten till assistansersättning ska omprövas när rätten till ersättning har minskat på grund av väsentligt ändrade förhållanden

Sedan den 1 april 2018 ska Försäkringskassan endast ompröva rätten till assistansersättning i den utsträckning som denna rätt har minskat i omfattning på grund av *väsentligt ändrade förhållanden* som är hänförliga till den försäkrade. En ändring av assistansersättning vid *väsentligt ändrade förhållanden* ska gälla från och med den månad när anledningen till ändring uppkom.³²

I förarbetena *Vissa förslag om personlig assistans*³³ förtydligas att det bara ska vara faktiska förhållanden som har ändrats som kan ligga till grund för omprövningen. Att de ändrade förhållandena ska vara hänförliga till den försäkrade ska förstås i vid bemärkelse. Ändringar i assistansmottagarens livssituation får därför anses vara hänförliga till honom eller henne. Det kan exempelvis handla om att assistansmottagarens behov av hjälp tillgodoses genom ett annat samhällsstöd, eller att hen har flyttat till ett annat boende.

Omprövningen ska inte innebära någon fullständig prövning av rätten till assistansersättning. Omprövningen gäller endast frågan i vilken utsträckning de ändrade förhållandena innebär att rätten till assistansersättning har *minskat* i omfattning. Timmar med assistansersättning som inte berörs av de ändrade förhållandena ska alltså inte omprövas. Timmar med

---

²⁹ Jämför Prop. 2017/18:78 Vissa förslag om personlig assistans s 20

³⁰ Jämför Prop. 2017/18:78 Vissa förslag om personlig assistans s 27

³¹ Jämför Prop. 2017/18:78 s. 19–20

³² 51 kap. 12–13 §§ SFB

³³ Prop. 2017/18:78 Vissa förslag om personlig assistans

assistansersättning som berörs av de ändrade förhållandena ska inte omprövas på någon annan grund än dessa ändrade förhållanden.³⁴

I Försäkringskassans vägledning står det att det generellt inte går att säga vad som är *väsentligt ändrade förhållanden* utan att en bedömning får göras i det enskilda fallet. I förarbetena finns exempel på vad som kan vara ett *väsentligt ändrat förhållande* som är hänförligt till den enskilde. I Försäkringskassans vägledning finns exempel på att det också skulle kunna vara när ett behov av hjälp har bedömts som egenvård men sedan blir en sjukvårdande insats enligt HSL, och det beror på att den enskildes hälsotillstånd är väsentligt ändrat.³⁵ Hur stor den tidsmässiga omfattningen av minskningen är saknar betydelse för om en omprövning ska ske eller inte.³⁶

I handläggningen sker bedömningen om det finns förutsättningar för omprövning på grund av ett *väsentligt ändrat förhållande* i två steg.

- I det första steget ska utredaren bedöma vilket förhållande som har ändrats för assistansmottagaren och om ändringen av förhållandena är betydande.
- I det andra steget ska utredaren bedöma om tidigare beviljade assistanstimmar påverkas av det ändrade förhållandet.

Om inte villkoren i båda stegen är uppfyllda finns det inte rätt för Försäkringskassan att ompröva rätten till assistansersättning.³⁷ Det innebär att alla förändringar som gäller en assistansmottagare och som Försäkringskassan får reda på inte leder till att ersättningen ska omprövas.

Om villkoren i båda stegen är uppfyllda ska Försäkringskassan ompröva rätten till ersättningen. Då ska Försäkringskassan även bedöma minskningens storlek. En omprövning kan resultera i att rätten till assistansersättning upphör, minskad rätt eller oförändrat antal timmar. Efter att en omprövning har gjorts ska förutsättningarna för assistansersättning fortfarande vara uppfyllda för att rätten till assistansersättning ska finnas. Det innebär att behovet av personlig assistans för de *grundläggande behoven* fortsatt måste överstiga i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka.³⁸

En omprövning av assistansersättning kan inte leda till att fler timmar med assistansersättning beviljas. Ett sådant beslut förutsätter att Försäkringskassan prövar rätten till fler timmar efter en ansökan eller anmälan av kommunen.³⁹

---

³⁴ Jämför prop. 2017/18:78 s 27

³⁵ Försäkringskassan 2022b s. 39

³⁶ HFD 2021 ref.1, domen meddelades den 14 januari 2021.

³⁷ Försäkringskassan 2022b s. 40–41

³⁸ Försäkringskassan 2022b s. 40–41

³⁹ Försäkringskassan 2022b s. 40–41.

När Försäkringskassan har bedömt att ett *väsentligt ändrat förhållande* lett till att rätten till assistansersättning har minskat, ska vi även bedöma om det *väsentligt ändrade förhållandet* lett till ett ökat behov av assistansersättning. Om det finns ett ökat behov påverkar det minskningens storlek. När till exempel assistansmottagaren börjat i sådan verksamhet som omfattas av kravet på *särskilda skäl* kan det finnas ett ökat behov av assistansersättning. Det är när mottagaren anser sig behöva assistans i den verksamheten, och Försäkringskassan bedömer att det finns *särskilda skäl*.⁴⁰

Minskning eller indrag av rätten till ersättning vid försummad uppgifts- eller anmälningsskyldighet

Försäkringskassan kan också sätta ned eller dra in en ersättning med stöd av en allmän regel⁴¹ i socialförsäkringsbalken. Det kan bland annat göras när assistansmottagaren eller den som får ersättningen medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktig eller vilseledande uppgift eller inte har anmält ändrade förhållanden till Försäkringskassan. För att det ska vara aktuellt att göra det måste den uppgift som den enskilde lämnat felaktigt eller inte lämnat alls, gälla förhållanden som har betydelse för rätten till eller storleken på ersättningen.

Hur får Försäkringskassan veta att det har skett förändringar för en assistansmottagare?

Ett beslut om rätt till assistansersättning gäller i de allra flesta fall tillsvidare, och Försäkringskassan har inte någon kontinuerlig uppföljning under tid med ersättning. Hur Försäkringskassan trots detta kan få reda på förändringar under tid med assistansersättning beskrivs nedan.

Vissa uppgifter ska assistansmottagaren redovisa varje månad

Varje månad ska assistansmottagaren redovisa en sammanställning av antalet utförda assistanstimmar i en Räkning till Försäkringskassan.⁴² De uppgifter som assistansmottagaren lämnar på räkningen lämnas på heder och samvete. Försäkringskassan kan i en sådan redovisning få information om att assistansmottagaren har fått assistans utförd i barnomsorg, skola, daglig verksamhet eller om mottagaren har vårdats på sjukhus under månaden. Om inte Försäkringskassan tidigare har bedömt att assistansersättning kan lämnas i sådan verksamhet, ska Försäkringskassan bedöma om det finns *särskilda skäl* att assistans lämnas i verksamheten. För

---

⁴⁰ Försäkringskassan 2022b s. 40

⁴¹ 110 kap. 52 § SFB, regeln gäller inte bara assistansersättning utan gäller också andra förmåner från Försäkringskassan

⁴² Enligt 6 § Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2016:4) om assistansersättning ska den försäkrade efter utgången av varje månad lämna en sammanställning av antalet utförda assistanstimmar till Försäkringskassan. Sammanställningen ska göras på blanketten Räkning assistansersättning (3057) eller via en e-tjänst som Försäkringskassan tillhandahåller. Den försäkrade ska underteckna sammanställningen.

barnomsorg, skola och daglig verksamhet innebär det att Försäkringskassan ska göra en utredning om rätten till assistansersättningen ska omprövas.

Assistansmottagaren och den som får ersättningen ska anmäla förändringar till Försäkringskassan

Den som har rätt till assistansersättning ska enligt socialförsäkringsbalken⁴³ anmäla till Försäkringskassan om förhållandena ändras på ett sätt som påverkar rätten till eller storleken på ersättningen. Det kan exempelvis gälla bosättning i Sverige eller utlandsvistelse, bostadsförhållanden, civilstånd, vårdnad och sammanboende med vuxen eller barn och hälsotillstånd.

Om assistansersättningen på begäran av assistansmottagare har betalats ut till den som anordnar assistansen, och den har kännedom om ändrade förhållandena, är den också skyldig att anmäla det till Försäkringskassan.⁴⁴

Kommunen ska meddela förändringar till Försäkringskassan

När en assistansmottagare beviljas boende med särskild service, daglig verksamhet, barnomsorg eller någon annan insats som kan påverka behovet av personlig assistans ska kommunen underrätta Försäkringskassan om det.⁴⁵ Kommunen ska även anmäla till Försäkringskassan om det finns anledning att anta att assistansersättning används för annat än köp av personlig assistans eller kostnader för personliga assistenter.⁴⁶ Om en assistansmottagare har valt att kommunen ska vara betalningsmottagare av ersättningen är kommunen skyldig att anmäla ändrade förhållanden som de har kännedom om till Försäkringskassan.⁴⁷

Försäkringskassan får information från andra myndigheter elektroniskt

För personer som har ersättning från Försäkringskassan får Försäkringskassan elektroniska aviseringar från andra myndigheter.⁴⁸ Aviseringarna startar upp ett ärende i handläggningssystemet som innebär att Försäkringskassan behöver utreda om förändringen påverkar rätten till ersättningar och bidrag som betalas ut från Försäkringskassan. Från Skatteverket får Försäkringskassan avisering om folkbokföringsuppgifter dagligen. Från Kriminalvården får Försäkringskassan aviseringar om personer som har ersättning från Försäkringskassan och som är häktade eller intagna på anstalt.

---

⁴³ 110 kap. 46 § SFB

⁴⁴ 110 kap. 46 § SFB

⁴⁵ 15 § 9 LSS

⁴⁶ 15 § 10 LSS

⁴⁷ 110 kap. 46 § SFB

⁴⁸ Att andra myndigheter ska lämna uppgifter som Försäkringskassan behöver finns reglerat i 110 kap. SFB och 114 kap. SFB.

Vissa myndigheter ska underrätta Försäkringskassan vid felaktiga utbetalningar

Om det finns anledning att anta att till exempel assistansersättning har beslutats, betalats ut eller tillgodoräknats felaktigt eller med ett för högt belopp, ska andra myndigheter underrätta Försäkringskassan om det. De myndigheter som ska göra det är Migrationsverket, Pensionsmyndigheten, Skatteverket, Kronofogdemyndigheten, Centrala studiestödsnämnden, Arbetsförmedlingen, kommunerna och arbetslöshetskassorna.⁴⁹

Försäkringskassan kan få information om förändringar som påverkar rätten till assistansersättning i en annan utredning

Efter att assistansersättning är beviljad kan en assistansmottagare när som helst ansöka om fler timmar. En kommun kan också anmäla till Försäkringskassan att en assistansmottagare behöver fler timmar. Försäkringskassan ska i båda fallen pröva om det finns rätt till fler assistanstimmar.

När rätten till fler timmar prövas tar Försäkringskassan ställning till om assistansmottagare har rätt till de extra assistanstimmarna som ansökan gäller. Vid en prövning om utökad assistansersättning är Försäkringskassan bara bunden till det totala antalet beviljade timmar. Det innebär att assistansmottagare inte kan beviljas fler timmar om rätt till assistansersättning inte längre finns, eller om det totala antalet assistanstimmar inte ska utökas vid tillämpning av gällande författningar, rättspraxis och annan normering. Vid en sådan prövning kan det framkomma att assistansmottagaren inte längre har rätt till assistansersättning, eller att det finns rätt till ersättning för ett lägre antal timmar än hen tidigare har beviljats. I så fall får hen ändå behålla den tidigare beviljade ersättningen om förhållandena inte har ändrats på ett sådant sätt att Försäkringskassan ska ompröva det tidigare beslutet.⁵⁰

Försäkringskassan kan också få reda på ändrade förhållanden som påverkar rätten till assistansersättning i andra utredningar som gäller andra ersättningar eller bidrag enligt socialförsäkringsbalken.

---

⁴⁹ lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

⁵⁰ Försäkringskassan 2022b s.37

Resultat

I det här kapitlet redovisas resultatet av aktstudien⁵¹. I den ingår beslut under 2021 (351 stycken) där Försäkringskassan har omprövat rätten till assistansersättning.

Alla beslut har inte omprövats för att det har skett ett väsentligt ändrade förhållanden som är hänförliga till assistansmottagaren⁵². I en del av dessa 351 beslut har ersättningen sänkts eller upphört för att

- assistansmottagaren eller den som får ersättningen medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktig eller vilseledande uppgift som är av betydelse för rätten till eller storleken av ersättningen⁵³
- assistansmottagaren inte längre är försäkrad i Sverige och omfattas inte av det svenska socialförsäkringsskyddet⁵⁴
- assistansmottagaren inte längre vill ha ersättningen.

Även om ersättning har sänkts eller upphört av andra skäl än att det i juridisk mening görs en *omprövning* av rätten till assistansersättning används i denna rapport uttrycket *omprövning*.

I avsnittet *När ersättningen upphör eller sänks* ges en fördjupad beskrivning av de beslut som innebär att rätten till assistansersättning har upphört eller sänkts.

Den 31 december 2020 hade 13 867 vuxna och barn assistansersättning. Motsvarande siffra för 31 december 2021 var 13 683 personer. Varje år tillkommer och lämnar personer ersättningen. Den vanligaste orsaken att personer lämnar ersättningen är att personen avlider. År 2020 lämnade totalt 557 vuxna och barn ersättningen på grund av att de avled, och året efter 553.

---

⁵¹ Läs under avsnitt *Metod, avgränsning och begrepp* om vilka beslut som omfattas av analysen.

⁵² 51 kap. 12 § SFB

⁵³ Försäkringskassan får också minska eller dra in ersättning med stöd av 110 kap. 52 § SFB.

⁵⁴ För att ha rätt till assistansersättning krävs som huvudregel att man är bosatt i Sverige för att vara försäkrad (jämför 5 kap. SFB).

Försäkringskassan har omprövat rätten till assistansersättning för 3 procent av mottagarna

Alla förändringar i en assistansmottagares livssituation innebär inte att Försäkringskassan prövar om mottagaren har fortsatt rätt till assistansersättning eller rätt till storleken på ersättningen. Försäkringskassan har under 2021 omprövat rätten till assistansersättning för mindre än 3 procent av alla som var mottagare av assistansersättning i december 2020.⁵⁵

Som framgår av Tabell 1 var det vanligare att det skett en omprövning av rätten till assistansersättning för assistansmottagare som är barn och unga vuxna (18–24 år) än för de som är äldre än 25 år. Bland barn 0–17 år omprövades rätten till ersättning för cirka 4 procent, och bland assistansmottagare 18–24 år omprövades cirka 6 procent. Vuxna över 25 år är den största gruppen mottagare av assistansersättning, och bland dem var det cirka 2 procent som fick rätten till ersättning omprövad under 2021 (se Bilaga 2, Tabell 14).

Att det skett fler omprövningar för barn och unga vuxna är naturligt då det för alla barn och unga vuxna sker förändringar i livet, och framförallt i övergången till vuxenlivet.

Tabell 1   **Antal beslut efter omprövning av rätten till assistansersättning 2021, antal assistansmottagare 2020 och andel fördelat på ålder**

Ålder	Antal beslut efter omprövning 2021	Antal mottagare 2020	Andel omprövningar 2021 av antalet mottagare 2020
0–17 år	83	2 169	4 %
18–24 år	98	1 580	6 %
25–64 år	127	7 729	2 %
65 år och äldre	43	2 389	2 %
Samtliga åldrar	351	13 867	3 %

Källa: Försäkringskassans datalager STORE och Ärendegranskning, Försäkringskassan
Anm. Antal mottagare 2020 motsvarar antalet den 31 december det året. Antal beslut efter omprövning motsvarar inte antalet personer, då det kan förekomma att en och samma person har fått fler än ett beslut efter en omprövning under året. Ålder i tabellen motsvarar individens ålder för respektive år, vilket innebär att den som fyllde 18 år 2021 tillhör gruppen 18–24 år det året.

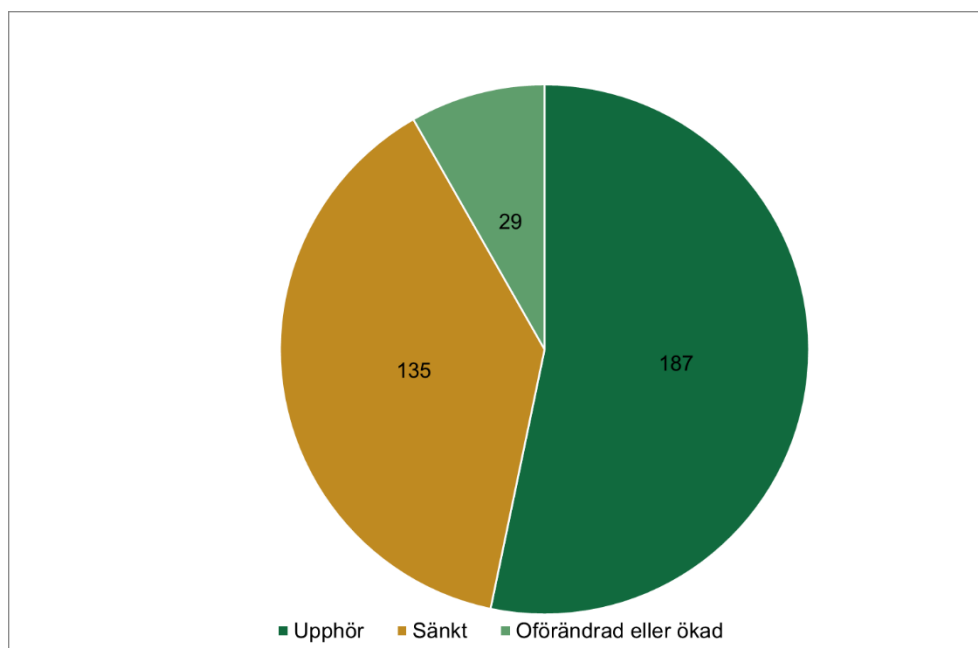
⁵⁵ Den här analysen omfattar alla beslut som det av Försäkringskassans register är registrerat att det skett en *omprövning* och beslut som är registrerade att det gäller en ansökan eller anmälan om fler timmar som lett till minskat antal timmar. Det kan finnas beslut som har registrerats som en ansökan eller anmälan om fler timmar där det har skett en omprövning men där Försäkringskassan konstaterat att det väsentligt ändrade förhållandet inneburit ökad eller oförändrat rätt till assistansersättning. Eventuella sådana beslut ingår inte i analysen. Det innebär att 3 procent kan vara en viss underskattning av andelen omprövningar.

Det finns inga skillnader mellan män och kvinnor när det gäller förekomst av att rätten till assistansersättning omprövas, bortsett från i åldersgruppen 18–24 år, där det varit något vanligare för män än kvinnor (se Bilaga 2 Tabell 16 och Tabell 17).

De flesta omprövningar innebär att ersättningen upphör eller sänks. Försäkringskassan får bara ompröva rätten till assistansersättning när det finns indikationer på att rätten har minskat i omfattning.⁵⁶ Därför är det inte förvånande att de flesta omprövningar leder till att ersättningen upphör eller sänks.

I Figur 1 visas att de flesta omprövningarna innebär att rätten till assistansersättning minskat i omfattning, i mer än hälften av besluten har minskningen varit så stor att rätten till assistansersättning har upphört. I några fall har omprövningen resulterat i att assistansersättningen inte har minskat. De situationerna beskrivs närmare nedan i avsnittet *En del mottagare får behålla eller får mer ersättning efter en omprövning*.

Figur 1 Beslutsutfall efter omprövning, antal beslut

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. Ett beslut som leder till ökad rätt till assistansersättning förutsätter en ansökan eller anmälan om fler timmar. Antalet beslut per beslutsutfall, se Bilaga 2 Tabell 18.

⁵⁶ Enligt 51 kap. 12 § SFB ska rätten till assistansersättning omprövas i den utsträckning som denna rätt har minskat i omfattning på grund av *väsentligt ändrade förhållanden* som är hänförliga till den försäkrade. Utöver omprövning enligt 51 kap. SFB finns allmänna bestämmelser om indragning och nedsättning av ersättning i 110 kap. SFB. För att ha rätt till assistansersättning krävs som huvudregel att man är bosatt i Sverige för att vara försäkrad (jämför 5 kap. SFB).

Tabell 2 visar att de beslut som innebär att rätten till assistansersättning antingen har upphört eller sänkts till största del gäller assistansmottagare som är yngre än 25 år. I åldern 18–24 upphörde ersättningen för ca 3 procent av gruppen. Det är något högre andel jämfört med mottagare över 25 år, där andelen var 1 procent.

Tabell 2   **Antal beslut när ersättningen upphör eller sänks efter omprövning 2021, och andelen beslut i förhållande till mottagare 2020 fördelat på ålder**

Ålder	Ersättningen upphör		Sänkt ersättning		Samtliga	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
0–17 år	26	1 %	44	2 %	70	3 %
18–24 år	47	3 %	37	2 %	84	5 %
25–64 år	74	1 %	51	1 %	125	2 %
65 år och äldre	40	2 %	3	0 %	43	2 %
Samtliga åldrar	187	1 %	135	1 %	322	2 %

Källa: Försäkringskassans datalager STORE och Ärendegranskning, Försäkringskassan
Anm. Andel i tabellen är i förhållande till antalet assistansmottagare den 31 december 2020. Antalet assistansmottagare 2020 var 13 867. Se Bilaga 2 Tabell 19 för antalet beslut fördelat på ålder och kön. År 2021 fattade Försäkringskassan 351 beslut efter en omprövning att rätten till assistansersättning.

I Tabell 3 visas att när assistansersättningen har upphört eller sänkts efter att Försäkringskassan omprövat rätten till assistansersättning har det i två tredjedelar av besluten varit på grund av att assistansmottagaren har fått ett annat samhällsstöd. Andra orsaker till att ersättningen upphört eller sänkts har varit att det skett förändringar i assistansmottagarens livssituation. Ersättningen har i 15 procent av besluten upphört eller sänkts för att Försäkringskassan tidigare har fått oriktiga uppgifter.

I avsnittet *När ersättningen upphör eller sänks* ges en fördjupad beskrivning av de beslut som innebär att rätten till assistansersättning har upphört eller sänkts.

Tabell 3   **Antal och andel beslut när ersättningen upphör eller sänks efter omprövning och huvudsakliga orsaken till beslutet**

Orsak till beslutet	Upphör		Sänks		Totalt	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
Annat samhällsstöd	112	60 %	96	71 %	208	65 %
Hälsotillstånd och personfaktorer	41	22 %	24	18 %	65	20 %
Oriktiga uppgifter har lämnats tidigare	34	18 %	15	11 %	49	15 %
Totalt antal	187	100 %	135	100 %	322	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

En del mottagare får behålla eller får mer ersättning efter en omprövning

Av de granskade besluten ⁵⁷ har 29 beslut efter en omprövning inneburit att rätten till ersättning inte minskat. Det motsvarar drygt 8 procent av alla de granskade besluten.

Försäkringskassan har i dessa 29 beslut kunnat konstatera att det *väsentligt ändrade förhållandet* även inneburit ökad rätt till assistansersättning. Det har varit fallet i merparten av dessa beslut.

När assistansmottagaren inte har fått en minskning av assistansersättningen efter en omprövning har det i de flesta fall handlat om att Försäkringskassan har bedömt att assistansersättning kan lämnas i förskola, skola eller daglig verksamhet. Antingen för att det finns *särskilda skäl* att assistansersättning kan lämnas i verksamheterna eller för att assistansmottagaren behöver hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning under tid i förskolan eller skolan. Det finns även fall när assistansmottagaren har valt att säga upp daglig verksamhet eller fritids eftersom Försäkringskassan har informerat att insatsen påverkar rätten till assistansersättningen negativt. I dessa fall har assistansersättningen inte sänkts, utan mottagaren har haft fortsatt rätt till ersättning. Ett beslut som leder till ökad rätt till assistansersättning förutsätter en ansökan eller anmälan om fler timmar. Att rätten till assistansersättningen inte minskat efter en omprövning förekommer både för assistansmottagare som är barn och vuxna.

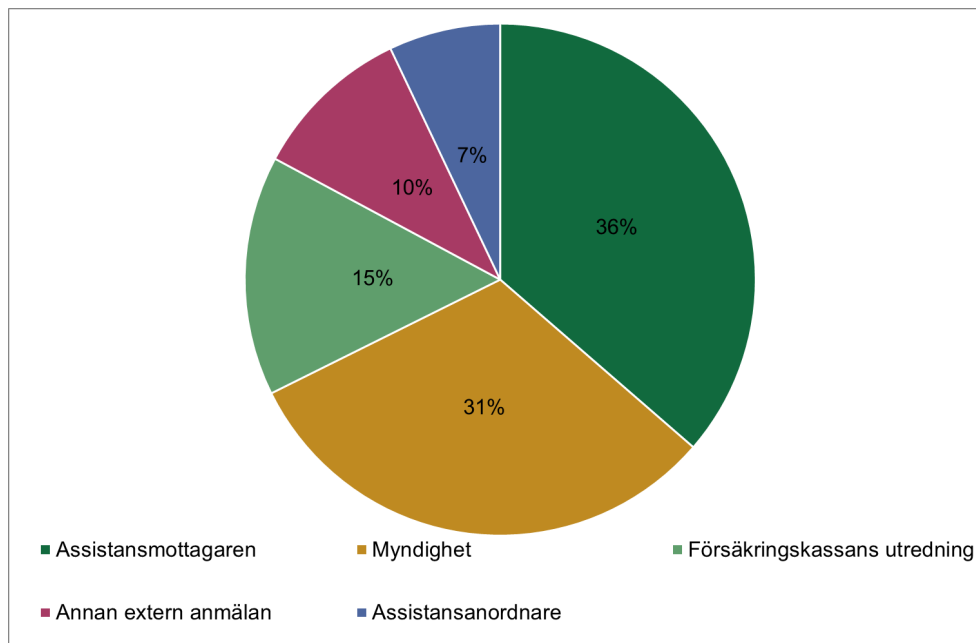
Information om förändringar kommer ofta från assistansmottagaren eller en myndighet

Figur 2 visar vem som gett information till Försäkringskassan som lett till att rätten till assistansersättning har omprövats under 2021.

---

⁵⁷ För urvalet till den här analysen läs mer i avsnitt Metod, avgränsning och begrepp

Figur 2 Vem har gett information om förändringar till Försäkringskassan?

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. Assistansmottagare får ofta hjälp av någon annan i kontakten med Försäkringskassan. Det har handlat om ombud 51 procent, legal ställföreträdare 23 procent (som i huvudsak är god man) och anhörig eller vårdnadshavare 12 procent. Myndigheter innefattar kommun, Skatteverket, Region, Polis, Kriminalvård och Migrationsverket. Kommunen står för 69 procent. När Försäkringskassan i en utredning uppmärksammat att det finns skäl att pröva rätten till assistansersättning har det skett i en utredning efter en ansökan i 63 procent och i övriga fall i någon annan utredning som Försäkringskassan gjort. Kategorin assistansanordnare används i de fall när det inte av dokumentationen går att utläsa om anordnaren gör det i egenskap av ombud eller anordnare, och när den uttryckligen anmält det ändrade förhållandet i egenskap av anordnare och betalningsmottagare. När det är en extern anmälan handlar det om antingen om en anonym anmälan, annan oklar extern part, assistenter eller skyddsombud.

Försäkringskassan har fått information från assistansmottagaren i 36 procent av fallen och av en myndighet i 31 procent. När assistansmottagaren har informerat Försäkringskassan har det i huvudsak skett genom att mottagarens ombud eller god man meddelat Försäkringskassan att det skett en förändring.

När en myndighet har lämnat information har det oftast varit en kommun som meddelat förändringar. Andra myndigheter som har lämnat information är Skatteverket, Polisen, Regioner, Kriminalvården eller Migrationsverket. Att kommuner står för närmare 70 procent av de anmälningar som kommer från en myndighet kan förklaras med att kommunen ansvarar för många andra stödinsatser för personer med funktionsnedsättning.

Försäkringskassan har i samband med någon annan utredning som gäller assistansmottagaren upptäckt att det finns skäl för att pröva rätten till assistansersättning. Det har förekommit i 15 procent av fallen. De flesta av dessa har varit i samband med en utredning efter en ansökan om fler timmar.

När Försäkringskassan omprövat rätten till assistansersättning och assistansmottagaren har ansökt om fler timmar

I 50 ärenden (motsvarande 14 procent) av alla 351 beslut när rätten till assistansersättningen omprövats, prövade Försäkringskassan även rätten till fler timmar.⁵⁸ I 38 fall hade Försäkringskassan fått en ansökan eller anmälan om fler timmar innan Försäkringskassan fått information som ledde till en omprövning av rätten till assistansersättning. I 12 fall lämnade assistansmottagaren in en ansökan om fler timmar under tiden som Försäkringskassans utredning om omprövning pågick. När det har funnits en ansökan eller anmälan om fler timmar, och Försäkringskassan också omprövat rätten till assistansersättning, har det i 34 beslut lett till att ersättningen sänkts och i 11 beslut att ersättningen upphört.

De förändringar som har kommit fram i en utredning som gäller rätten till fler assistanstimmar, har bland annat handlat om hjälp med andning eller sondmatning. Antingen har behovet av hjälp upphört, eller så kan hjälpen inte längre utföras som egenvård. Andra förändringar som förekommit har varit att assistansmottagaren vistas i daglig verksamhet eller skola. I några fall har Försäkringskassan under handläggningen av ansökan om fler timmar fått information om att assistansmottagaren flyttat till ett annat boende som tillgodoser behovet. Då har det varit skäl till att rätten till ersättning omprövats och att ersättningen upphör. Förutom ansökningar om fler timmar har det varit ansökningar som gäller mindre assistansersättning, eller om att få använda assistanstimmar i verksamhet där det krävs *särskilda skäl*.

När det gäller alla ansökningar eller anmälningar om fler timmar där beslut har fattats under 2021 har flertalet inneburit att assistansmottagaren har beviljats fler timmar. För ungefär 1 procent av alla ansökningar eller anmälningar om fler timmar har beslutet inneburit att ersättningen upphört och för 3 procent har ersättningen sänkts.⁵⁹

När ersättningen upphör eller sänks

I det här avsnittet redovisas resultatet av aktstudien för alla beslut när ersättningen upphör eller sänks 2021 (322 stycken) och orsaken till beslutet. I avsnittet beskrivs hur Försäkringskassan fått reda på att det kan finnas skäl

---

⁵⁸ Den här analysen omfattar alla beslut som det av Försäkringskassans register är registrerat att det skett en omprövning och beslut som är registrerade att det gäller en ansökan eller anmälan om fler timmar som lett till minskat antal timmar. Det kan finnas beslut som har registrerats som en ansökan eller anmälan om fler timmar där det har skett en omprövning men där Försäkringskassan konstaterat att det väsentligt ändrade förhållandet inneburit ökad eller oförändrat rätt till assistansersättning. Eventuella sådana beslut ingår inte i analysen.

⁵⁹ Från Försäkringskassans register och resultatet av aktstudien har totalt 999 beslut under 2021 gällt en ansökan eller anmälan om fler timmar. Av dessa har 753 beslut inneburit att ersättningen har höjts och i 201 beslut har ersättningen varit oförändrad. I 34 beslut har ersättningen sänkts och i 11 beslut har ersättningen upphört.

att påbörja en utredning om rätten till assistansersättning. I avsnittet redovisas även vilka assistansmottagare som det har gällt, och hur Försäkringskassans beslut har påverkat rätten till assistansersättning.

Orsakerna till att ersättningen upphör eller sänks är att mottagaren fått ett annat samhällsstöd, att det skett förändringar i mottagarens hälsotillstånd eller annat i livet och att Försäkringskassan tidigare fått oriktiga uppgifter. Avsnittet är upplagt utifrån dessa orsaker.

Att mottagaren har fått ett annat samhällsstöd är vanligaste orsaken när ersättningen upphör eller sänks

I 208 ärenden (65 procent) av samtliga 322 beslut som lett till att ersättningen upphörde eller sänktes var orsaken att assistansmottagaren fått ett annat samhällsstöd (Tabell 4).

Med annat samhällsstöd menas i detta sammanhang insatser som kommunen har beviljat i form av boende, daglig verksamhet och korttidsvistelse utanför det egna hemmet. Förskola, skola, fritids ingår också samt om hjälp är en sjukvårdande insats enligt HSL.

I Tabell 4 visas assistansmottagarens ålder 2021 när ersättningen har upphört eller sänkts för att hen fått ett annat samhällsstöd. Närmare 60 procent av besluten har gällt en assistansmottagare som är yngre än 25 år.

Tabell 4   **Antal beslut när ersättningen upphör eller sänks under 2021 på grund av annat samhällsstöd, fördelat på ålder**

Alder	Antal	Andel
0–17 år	49	24 %
18–24 år	74	36 %
25–64 år	53	25 %
65 år och äldre	32	15 %
Totalt antal	208	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE
Anm. Under 2021 var det 322 beslut som ledde till att ersättningen upphör eller sänks, oavsett anledning. I Bilaga 2 Tabell 20 finns könsuppdelad statistik.

Information om annat samhällsstöd kommer ofta från assistansmottagaren eller från en myndighet. I Tabell 5 visas att det ofta är assistansmottagaren eller någon som hjälpt till i kontakten med Försäkringskassan som meddelar Försäkringskassan att mottagaren har ett annat samhällsstöd. När en myndighet har anmält det är det oftast kommunen som har gjort det.

Tabell 5   **Antal beslut under 2021 fördelat på hur Försäkringskassan får veta att mottagaren fått ett annat samhällsstöd**

	Antal	Andel
Ombud, god man, assistansmottagaren, anhörig eller vårdnadshavare	86	41 %
Kommunen, Skatteverket, Regionen	84	40 %
Försäkringskassans utredning	22	11 %
Assistansanordnare	16	8 %
Totalt antal	208	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. När assistansmottagare har fått hjälp är det i 46 fall ett ombud, 26 god man, 5 anhöriga och 3 vårdnadshavare. Kommunen har anmält i 64 fall. Försäkringskassans utredning handlar antingen om utredning efter en ansökan om fler timmar – 17 stycken, eller i samband med kontroller av redovisad assistans – 5 stycken. Kategorin assistansanordnare används när det inte av dokumentationen går att utläsa om anordnaren gör det i egenskap av ombud eller anordnare. Den används också när anordnaren uttryckligen anmält förändringar i egenskap av anordnare och betalningsmottagare av assistansersättningen.

Det vanligaste samhällsstödet är att assistansmottagare beviljats ett boende från kommunen

Figur 3 visar vilket samhällsstöd som har varit skäl till att rätten till assistansersättning upphör eller sänks.

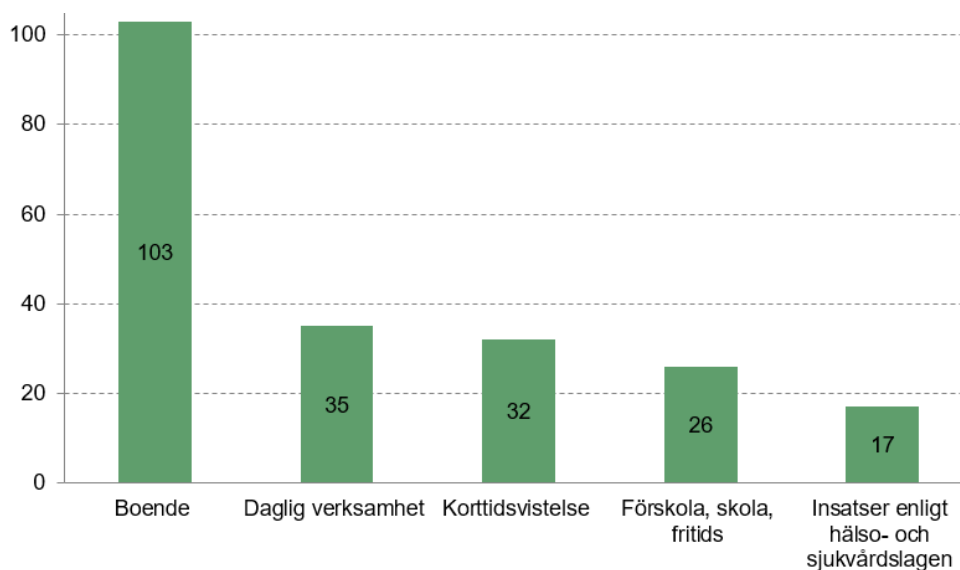
Att assistansmottagaren flyttar till ett boende som den har ansökt om och fått beviljad av kommunen har förekommit i drygt 100 fall. I närmare 60 fall vistas assistansmottagaren i daglig verksamhet, förskola och skola. I dessa verksamheter krävs vanligtvis *särskilda skäl*⁶⁰ för att assistansersättning ska kunna lämnas. I drygt 30 fall har assistansmottagaren haft korttidsvistelse utanför det egna hemmet.⁶¹

I ett mindre antal fall har assistansmottagaren behövt sjukvårdande insatser enligt HSL och hjälpen har inte längre kunnat utföras som egenvård. Det har framförallt handlat om hjälp med måltider i form av sondmatning och andning. Andra exempel är dialysbehandling, avancerad sjukvård i hemmet, medicinering, stomi och katetrering.

⁶⁰ 106 kap. 24–25 a §§ SFB Kravet på *särskilda skäl* i förskola och skola gäller inte i de fall som assistansmottagaren behöver hjälp med andning eller måltider i form av sondmatning. Läs mer om *särskilda skäl* i kapitlet *Om assistansersättning*.

⁶¹ Korttidsvistelse utanför det egna hemmet är en annan insats enligt 9 § 6 LSS. Syftet med korttidsvistelse utanför det egna hemmet är att personer som tillhör LSS personkrets ska erbjudas miljöombyte och rekreation, men också att ge anhöriga avlösning i omvårdnadsarbetet. Korttidsvistelse kan ordnas i korttidshem, i en stödfamilj eller på något annat sätt.

Figur 3 Antal beslut när ersättningen upphört eller sänkts på grund av annat samhällsstöd fördelat på typ av samhällsstöd

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. Totalen summeras till 213 och inte till 208 som antalet beslut när ersättningen upphör eller sänks. Det beror på att det förekommer att assistansmottagare har korttidsvistelse i kombination med daglig verksamhet, skola eller förskola. Kategorin boende är gruppboende eller någon annan boendeform som tillgodoser personens behov.

Det finns ett samband mellan assistansmottagarens ålder och typ av samhällsstöd. När det gäller förskola, skola och fritids har de flesta beslut som innebär att rätten till assistansersättning har förändrats skett för barn som är 6–12 år. När det gäller daglig verksamhet har de flesta sådana beslut skett när assistansmottagaren är 20–21 år. Det kan förklaras med att assistansmottagaren har slutat skolan och ska eller har börjat på daglig verksamhet i den åldern. För korttidsvistelse sker de flesta beslut som innebär att rätten till assistansersättning förändras när assistansmottagarna är 11–21 år. Det är i huvudsak vuxna assistansmottagare som flyttar till ett boende, av de vuxna är det flest i ålderskategorin 18–24 år (se Bilaga 2 Tabell 21).

När assistansmottagare fått ett annat samhällsstöd innebär något fler beslut att ersättningen upphör än att den sänks

Tabell 6 visar att 112 beslut har inneburit att ersättningen upphör och 96 beslut att ersättningen sänkts. Det motsvarar 54 och 46 procent av alla beslut när ersättningen upphör eller sänks på grund av att assistansmottagaren fått ett annat samhällsstöd.

Tabell 6   Antal beslut när ersättningen upphör eller sänkts på grund av annat samhällsstöd fördelat på ålderskategori

	0–24 år		25–64 år		65 år och äldre		Samtliga åldrar
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	
Ersättningen upphör på grund av boende	46	45 %	28	27 %	29	28 %	103
Ersättningen upphör på grund av grundläggande behov inte överstiger 20 timmar i veckan	6	67 %	*	*	*	*	9
Ersättningen sänkts	71	74 %	*	*	*	*	96

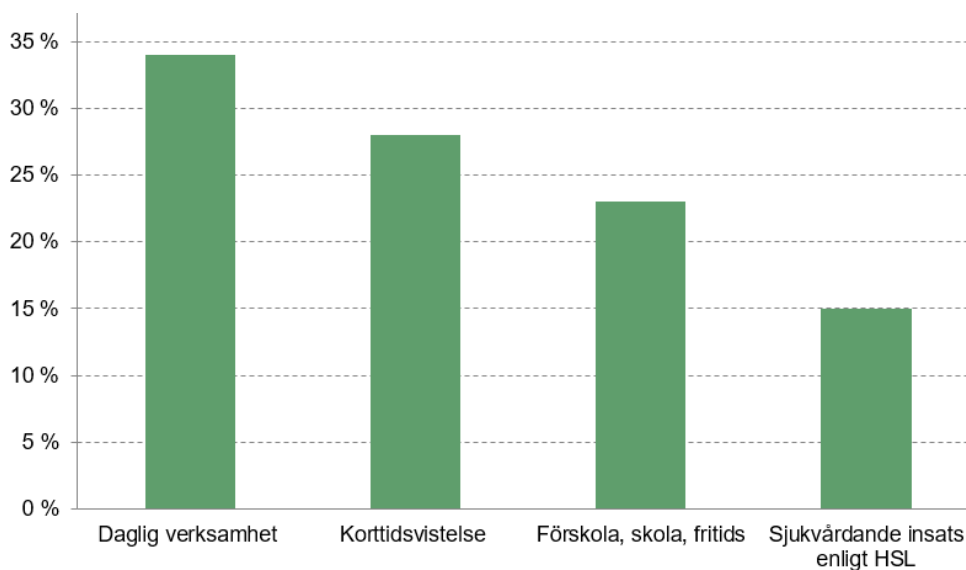
Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE

Anm. * För att skydda enskilda individer så att det inte finns risk för röjande redovisas inte statistik där det blir för få i en kategori. Antalet när ersättningen upphör på grund av boende summeras inte till samma som Försäkringskassan 2022a på grund av att uppgifterna i den rapporten bygger på registerdata.

I Tabell 6 framgår också att de flesta fall när ersättningen upphör handlar om att mottagaren har flyttat till ett boende. Det har förekommit i 103 fall och har antingen varit en gruppboende eller någon annan boendeform som helt tillgodoser hjälpbehovet som särskilt boende, äldreboende, vårdboende eller bostad med särskild service.⁶² I 9 beslut har ersättningen upphört för att personen inte behöver personlig assistans i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka för de grundläggande behoven, och de behoven delvis tillgodoses genom ett annat samhällsstöd. Det har då handlat om korttidsvistelse, skola, sjukvårdande insatser enligt HSL och fritids.

⁶² I Försäkringskassans officiella statistik benämns de boendeformer som inte är en gruppboende som att personen bor på institution. Att institution används hör ihop med formuleringen i 106 kap. 24 § 1–2 SFB.

Figur 4 Typ av annat samhällsstöd i beslut som lett till att ersättningen sänkts, andel av beslut

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

I Figur 4 visas vilket samhällsstöd som assistansmottagaren har haft när assistansersättningen sänkts. Vistelse i daglig verksamhet och korttidsvistelse utanför det egna hemmet är de två vanligaste samhällsstöden som innebär att ersättningen sänkts. Andra exempel är vistelse i förskola, skola och fritids. Det har också handlat om att hjälpbehov är en insats enligt HSL och inte längre kan utföras som egenvård.

Assistansmottagare begär inte alltid att få assistansersättning under tid i förskola, skola eller daglig verksamhet. I de fall som assistansmottagaren har önskat att assistansersättningen ska kunna lämnas i verksamheten har Försäkringskassan tagit ställning till om rätt till ersättning finns i verksamheten. Antingen har Försäkringskassan bedömt att det inte finns *särskilda skäl* eller att det finns det. I de fall som Försäkringskassan har bedömt att det finns *särskilda skäl* att assistansersättning lämnas i verksamheten har vistelsen ändå påverkat tidigare beviljade assistanstimmar negativt och ersättningen sänkts.

I de flesta fall tillgodoser insatsen korttidsvistelse assistansmottagarens behov under tiden hen vistas i verksamheten vilket gör att assistansersättningen sänkts.

I en del beslut har assistansersättningen utöver annat samhällsstöd även förändrats för att det har skett förändringar vad gäller behovet av dubbelassistans eller assistans under dygnsvilan.

Förändringar i mottagarens hälsotillstånd eller personfaktorer leder till att ersättningen upphör eller sänks i en femtedel av besluten

I 65 ärenden (20 procent) av samtliga 322 beslut som lett till att ersättningen upphörde eller sänktes var orsaken att det skett förändring i mottagarens hälsotillstånd eller personfaktorer (Tabell 7).

Med personfaktorer avses i detta sammanhang att assistansmottagaren flyttat från Sverige, förändrat civilstånd, boendesituation, familjesituation eller förändrat sätt att leva sitt liv. En bedömning av om en hälso- och sjukvårdsåtgärd kan utföras som egenvård eller HSL kan vara en följd av ett ändrat hälsotillstånd hos assistansmottagaren. När det har varit orsaken beskrivs det i avsnittet ovan som handlar om annat samhällsstöd.

I Tabell 7 visas assistansmottagarens ålder när ersättningen har upphört eller sänkts på grund av att det skett förändringar i hälsotillståndet eller personfaktorer. Drygt 60 procent av besluten har gällt en assistansmottagare som är äldre än 25 år.

Tabell 7   Antal beslut när ersättningen upphör eller sänkts under 2021 på grund av förändringar i assistansmottagarens hälsotillstånd eller personfaktorer, fördelat på ålder

Alder	Antal	Andel
0–17 år	17	26 %
18–24 år	7	11 %
25–64 år	35	54 %
65 år och äldre	6	9 %
Totalt antal	65	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE
Anm. Under 2021 var det 322 beslut som ledde till att ersättningen upphör eller sänks, oavsett anledning. I Bilaga 2 Tabell 22 finns könsuppdelad statistik

Information om att det skett förändringar kommer ofta från assistansmottagaren

I Tabell 8 visas att Försäkringskassan får information om att det skett förändringar i livssituationen av assistansmottagaren eller någon som företräder hen i kontakten med Försäkringskassan.

Tabell 8   **Antal beslut under 2021 på grund av förändringar i hälsotillstånd eller personfaktorer fördelat på hur Försäkringskassan får veta att det skett förändringar hos assistansmottagaren**

	Antal	Andel
Ombud, legal ställföreträdare, assistansmottagaren, vårdnadshavare eller anhörig	26	40 %
Försäkringskassans utredning	13	20 %
Anonym eller annan extern anmälan	12	18 %
Kommun, Regionen, Migrationsverket	9	14 %
Assistansanordnare	5	8 %
Totalsumma	65	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. När assistansmottagaren har fått hjälp har det skett i 11 fall av ombud, och i 4 fall av vårdnadshavare, legal ställföreträdare (god man, förvaltare) eller anhörig. Försäkringskassans utredning handlar om utredning efter en ansökan (8 stycken), kontroll av redovisad tid inför utbetalning, utredning av något annat ärende hos Försäkringskassan som inte gäller assistansersättning. Kommunen har anmält i 5 fall, i övriga fall andra Regionen eller Migrationsverket. När kategorin *anonym anmälan* anges handlar det i huvudsak om privatpersoner som vill vara anonyma. Kategorin *assistansanordnare* används i de fall när det inte av dokumentationen går att utläsa om anordnaren gör det i egenskap av ombud eller anordnare. Den används även när anordnaren uttryckligen anmält förändringar i egenskap av anordnare och betalningsmottagare av assistansersättningen.

Förändrat hälsotillstånd är vanligare orsak än personfaktorer

Tabell 9 visar att nästan fyra av fem beslut gäller förändringar i hälsotillståndet när rätten till assistansersättning upphör eller sänks på grund av antingen hälsotillstånd eller personfaktorer. Förändringarna i hälsotillståndet har inneburit att behovet av assistans inte är samma som tidigare. Det har bland annat handlat om att behovet av hjälp med sonndmatning och hjälp med andning har upphört. I några fall har assistansmottagarens hälsotillstånd förändrats så mycket att hen inte längre anser sig behöva assistansersättning och meddelat Försäkringskassan det.

Tabell 9   **Antal beslut på grund av förändringar i livssituationen fördelat på orsak till omprövning**

	Antal	Andel
Förändrat hälsotillstånd och behov av assistans	51	78 %
Personfaktorer	14	22 %
Totalt antal	65	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. Personfaktorer innefattar att assistansmottagaren har flyttat från Sverige, förändrat civilstånd, boendesituation, familjesituation eller förändrat hur hen vill leva sitt liv.

Vanligast att ersättningen har upphört på grund av förändrat hälsotillstånd eller personfaktorer

Tabell 10 visar att 41 beslut innebär att ersättningen upphör på grund av förändrat hälsotillstånd eller personfaktorer. I drygt hälften av besluten har motiveringen varit att assistansmottagarens grundläggande behov inte längre överstiger i genomsnitt mer än 20 timmar per vecka på grund av förändringen.

Tabell 10 Motivering i beslutet när ersättningen upphör på grund av förändringar i hälsotillstånd eller personfaktorer

	Antal	Andel
Grundläggande hjälpbehov överstiger inte 20 timmar	22	54 %
Uppfyller inte grundläggande förutsättningar eller annan anledning	12	29 %
Tillhör inte personkretsen	7	17 %
Totalt antal	41	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. Grundläggande förutsättningar eller annan anledning är försäkringstillhörighet saknas, assistansmottagaren avsäger sig rätten till assistansersättning eller att ersättningen inte används till personlig assistans.

När ersättningen upphör på grund av förändringar i hälsotillståndet eller andra personfaktorer har det framförallt gällt vuxna personer (se Bilaga 2 Tabell 23).

I 24 beslut som fattats på grund av förändrat hälsotillstånd eller personfaktorer har assistansmottagaren fortsatt rätt till ersättning, men ersättningen har sänkts. Orsaken till att ersättningen har sänkts har varit att det skett förbättringar eller försämringar i hälsotillståndet som har lett till att assistansmottagarens behov av assistans har förändrats.

I vissa fall handlar det om att mottagaren har blivit mer självständig och därför inte behöver lika mycket assistans som tidigare. Det har också handlat om förändringar av behov av assistans under dygnsvilan. Ändrat civilstånd, boendesituation eller familjesituationen är också förändringar som lett till att ersättningen sänkts. När ersättningen har sänkts på grund av ändrat civilstånd har det handlat om att assistansmottagaren har blivit sammanboende med en partner och timmar med assistansersättning för hemliv (exempelvis inköp, städ, tvätt eller matlagning) har minskats.

När ersättningen sänkts på grund av förändringar i hälsotillståndet eller andra personfaktorer har det framförallt gällt vuxna assistansmottagare (se Bilaga 2, Tabell 24).

När ersättningen upphör eller sänks på grund av oriktiga uppgifter

I 49 ärenden (15 procent) av samtliga 322 beslut som lett till att ersättningen upphörde eller sänktes var orsaken att Försäkringskassan tidigare har fått oriktiga uppgifter⁶³ om behovet av personlig assistans (Tabell 11). Med oriktiga uppgifter menas i detta sammanhang att en assistansmottagare, eller den som tar emot ersättningen, medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktig eller vilseledande uppgift till Försäkringskassan som är av betydelse för rätten till eller storleken av ersättningen.

⁶³ Enligt 110 kap. 52 § SFB får ersättning bland annat dras in eller sättas ned om den försäkrade eller den som annars får ersättningen medvetet eller av grov vårdslöshet har lämnat oriktig eller vilseledande uppgift som är av betydelse för rätten till eller storleken av ersättningen

De oriktiga uppgifterna har antingen lämnats första gången när assistansersättning beviljades eller vid en senare prövning av rätten till assistansersättning.

I Tabell 11 visas att majoriteten av besluten har gällt assistansmottagare som är äldre än 18 år.

Tabell 11   Antal beslut när ersättningen upphör eller sänks under 2021 på grund av att Försäkringskassan tidigare fått oriktiga uppgifter, fördelat på ålder

Ålder	Antal	Andel
0–17 år	4	8 %
18 år och äldre	45	92 %
Samtliga åldrar	49	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE
Anm. Under 2021 var det 322 beslut som ledde till att ersättningen upphör eller sänks, oavsett anledning. I Bilaga 2 Tabell 25 finns könsuppdelad statistik

Information till Försäkringskassan från någon extern leder till att Försäkringskassan utreder rätten till assistansersättning

I Tabell 12 visas att Försäkringskassan i merparten av fallen startat en utredning om rätten till assistansersättning efter att någon annan än assistansmottagaren har lämnat information till oss. Information till Försäkringskassan har framförallt lämnats från personer som vill vara anonyma, andra externa och Polisen. I ett mindre antal har Försäkringskassan i samband med en ansökan om fler timmar eller redovisad assistans, fått information som har varit skäl till att starta en utredning om rätten till assistansersättning.

Tabell 12   Antal beslut under 2021 fördelat på vem som gett information till Försäkringskassan som leder till att rätten till ersättning upphör eller sänks på grund av oriktiga uppgifter

	Antal	Andel
Anonym eller annan anmälan, assistent, assistansanordnare	25	51 %
Polis, Kriminalvård, kommun, Skatteverket, Regionen	12	24 %
Försäkringskassans utredning	12	24 %
Totalt antal	49	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan
Anm. Annan anmälan är annan extern part som inte kan kategoriseras till en myndighet, ombud eller anhörig. Försäkringskassans utredning handlar antingen om efter en ansökan om fler timmar (5 stycken) eller i samband med kontroller av redovisad assistans (7 stycken).

De flesta beslut innebär att ersättningen upphör

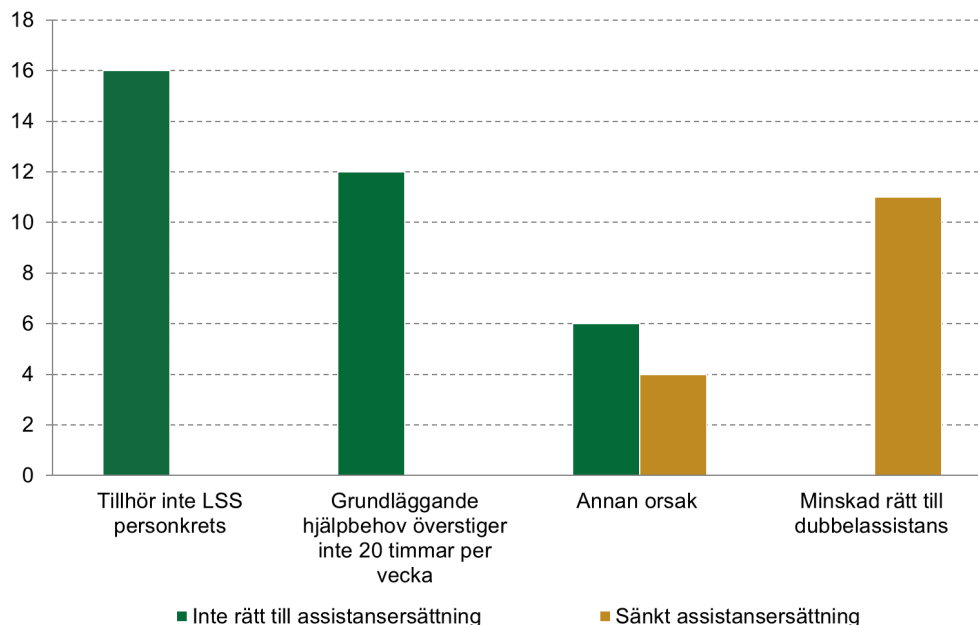
Som framgår i Figur 5 är det 34 beslut som innebär att personen inte längre har rätt till assistansersättning, och 15 beslut som innebär att ersättningen sänkts.

När rätten till ersättning inte längre finns har Försäkringskassan i 16 beslut bedömt att personen inte tillhör LSS personkrets. Den vanligaste orsaken

när ersättningen sänkts är att oriktiga uppgifter har lämnats om behovet av dubbelassistans. Det har varit fallet i 11 beslut.

Figur 5 Antal omprövningar på grund av oriktiga uppgifter fördelat på beslutsutfall och motiveringen

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. När beslutet innebär att det inte finns rätt till assistansersättning och annan orsak anges som motivering har det inte framgått av motiveringen i beslutet om de oriktiga uppgifterna har lämnats för att ta ställning till LSS personkrets eller behovet av hjälp med grundläggande behov.

Det förekommer också att assistansmottagaren har brustit i skyldighet att anmäla ändrade förhållanden

När rätten till assistansersättning har upphört eller sänkts på grund av förändringar i hälsotillståndet, personfaktorer eller annat samhällsstöd har Försäkringskassan i 22 fall⁶⁴ bedömt att assistansmottagaren brustit i sin skyldighet att anmäla ändrade förhållanden som är av betydelse för rätten till ersättning. De allra flesta förändringarna gäller att hälsotillstånd har förbättrats, och att behovet av assistans inte överensstämmer med det förhållandet som gällde när assistansersättning beviljades. Det handlar också om att personen inte längre bor i Sverige. Försäkringskassan har i de flesta fall fått reda på dessa förhållanden av en privatperson eller myndighet.

I Tabell 13 visas att de flesta besluten har lett till att assistansersättningen upphör.

⁶⁴ Dessa ingår i Tabell 4 och Tabell 7

Tabell 13 Beslutsutfall när assistansmottagaren brustit i anmälningsskyldigheten

	Antal	Andel
Inte rätt till assistansersättning	17	77 %
Sänkt assistansersättning	5	23 %
Totalt antal	22	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. Beslutet om att ersättningen upphör eller sänks har i dessa fall gällt förändringar i hälsotillstånd, personfaktorer och annat samhällsstöd och ingår i de beslut som redovisas i avsnitt som handlar om dessa situationer. När beslutet innebär att det inte finns rätt till assistansersättning har motiveringen varit att grundläggande hjälpbehov överstiger inte 20 timmar, försäkringstillhörighet saknas eller att personen inte tillhör LSS personkrets.

Slutord

Den här studien visar att fler beslut när ersättningen har omprövats gäller barn och unga vuxna under 25 år. Att det sker fler beslut för den här gruppen kan förklaras med att det sker fler förändringar i livet för unga än äldre. Försäkringskassan gör inte på eget initiativ några uppföljningar efter det att assistansmottagaren är beviljad assistansersättning. Studien visar även att det är assistansmottagaren eller en myndighet som oftast ger information till Försäkringskassan om att det har skett förändringar.

När det handlar om oriktiga uppgifter eller brister i anmälningsskyldigheten blir Försäkringskassan oftast uppmärksammas av någon annan än assistansmottagaren. Försäkringskassan är alltså beroende av att någon annan uppmärksammar att assistansersättningen kan ha beviljats på felaktiga grunder eller när det skett förändringar som kan påverka rätten till ersättning. Det finns alltså en risk att Försäkringskassan inte får reda på förändringar av betydelse.

Den som är mottagare av en ersättning från Försäkringskassan ska anmäla ändrade förhållanden som påverkar rätten till eller storleken på ersättningen. Att förändringar sker i en människas liv är inget konstigt, ingen vuxen lever sitt liv på samma sätt som när hen var barn eller ung. För barn varierar behoven ofta i takt med stigande ålder, och barn både börjar och slutar förskola, skola och fritids. De förhållanden som är avgörande för rätten till assistansersättning är alltså inte nödvändigtvis konstanta över tid. Samtidigt kan det vara svårt för assistansmottagaren att veta vilka förändringar som ska anmälas till Försäkringskassan. Det skulle därför vara bra om det går att förbättra kommunikationen kring och uppföljningen av assistansersättningen så att mottagarna får rätt ersättning även när det skett förändringar som kan påverka ersättningens storlek.

Referenser

Försäkringskassan 2022a. Indikatorer för att följa utvecklingen av assistansersättningen. Svar på regeringsuppdrag dnr. 2022/002562

Försäkringskassan 2022b. Vägledning 2003:6 Assistansersättning, version 30

Försäkringskassan 2022c. Framställning om tilläggsdirektiv till Huvudmannaskapsutredningen (S 2021:05). Skrivelse till regeringen dnr. 2022/001008

Försäkringskassan 2020. Översyn av insatser enligt LSS och assistansersättningen (2018:88). Remissyttrande dnr. 8388–2020

Försäkringskassan 2019. Personlig assistans för samtliga hjälpmoment som avser andning och måltider i form av sondmatning. Remissyttrande dnr. 12263–2019

Försäkringskassans föreskrifter (FKFS 2016:4) om assistansersättning

HFD 2021 ref.1

Lag (2008:206) om underrättelseskyldighet vid felaktiga utbetalningar från välfärdssystemen

Lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS).

Proposition 2017/18:78 Vissa förslag om personlig assistans

Proposition 2000/01:5 Personlig assistans till personer över 65 år

Proposition 1992/93:159 Stöd och service till vissa funktionshindrade

Riksförsäkringsverkets allmänna råd (RAR 2002:6) om assistansersättning

Socialförsäkringsbalken (2010:110)

Bilaga 1 Uttag, bortfall och studiepopulation

Datalagret STORE

I datalagret STORE⁶⁵ har Försäkringskassan tillgång till registerdata om bland annat kön, ålder och information som beskriver vad det är för prövning som ärendet gäller (så kallade prövningstyper). Registerdata ger även information om vad beslutet resulterade i (bifall, avslag, avskrivning, avvísning). För assistansmottagare som får ett nytt beslut visar registerdata även information om hur antalet timmar förändrats jämfört med föregående beslut (förändringsstatus).

Prövningstypen *Ansökan/anmälan om fler timmar*, beskriver att ärendet gällt en prövning efter en ansökan eller anmälan för en person som är beviljad assistansersättning.

Prövningstypen *Väsentligt ändrade förhållanden*, beskriver att ärendet gällt en omprövning för att det skett ett väsentligt ändrat förhållande. Men det finns också prövningar som innebär att rätten till ersättning har minskats av andra skäl. I prövningstypen kan det dessutom finnas ärenden som förutom en omprövning även gällt en prövning som gäller en ansökan eller anmälan om fler timmar.

Urval och bortfall

I den här analysen vill vi kunna se omfattningen och orsakerna till att det sker en omprövning av rätten till assistansersättning.

För att hitta beslut möjliga för att inkluderas i den här analysen, har vi utgått från registerdata över beslut fattade under 2021 från prövningstyperna:

- Väsentligt ändrade förhållanden (VÄF) 408 ärenden
- Anmälan fler timmar (AFT) och Ansökan fler timmar (FLT) 972 ärenden⁶⁶

Av ovanstående beslut har ärenden exkluderats för att det redan i registerdatat kunde konstateras att det handlade om någon form av teknisk registrering eller att ett beslut efter en ansökan eller anmälan inte innebar minskad rätt till ersättning. För VÄF exkluderades 34 ärenden och för

---

⁶⁵ STORE (Statistik och resultat) är Försäkringskassans statistikdatalager

⁶⁶ I dessa 972 beslut ingår inte ärenden som avslutats med bifall och förändringsstatus ej tillämpligt, det var 16 ärenden som i många fall har handlat om ett beslut om fler timmar men att personen avlidit innan beslutet.

AFT/FLT 949 ärenden (750 ärenden innebar ökad rätt och 199 oförändrad rätt).

I de exkluderade ärendena från AFT/FLT som innebär ökad eller oförändrad rätt kan det teoretiskt sett även ha skett en omprövning av rätten till assistansersättning men att omprövningen inte har lett till en minskning. Orsaken till att de exkluderats är att ersättningen inte minskats.

Efter att 983 ärenden exkluderats av ovanstående skäl återstod 397 ärenden som var möjliga att inkluderas för analysen (374 ärenden VÄF och 23 AFT/FLT).

För att se om alla dessa skulle inkluderas i studien behövdes information hämtas från ärendena från Försäkringskassans elektroniska ärendehanteringssystem (ÄHS). I april 2022 gjordes uttag av beslut och granskning av ärenden genomfördes. När vi hade tillgång till akten exkluderades ytterligare 46 ärenden. Två ärenden exkluderades för att vi inte har åtkomst till information om dem i ÄHS. Resterande 44 ärenden exkluderades för att ärendet inte innehöll någon omprövning av rätten till assistansersättning utan ärendet handlade om att verkställa domar, hantera delade beslut⁶⁷ eller rättelser.

Studiepopulation

Studiepopulationen för den här analysen är 351 beslut.

- 338 ärenden från prövningstyp VÄF, av dessa innehöll 38 även en prövning om en ansökan/anmälan om fler timmar.
- 13 ärenden från prövningstyp AFT/FLT av dessa var det 1 ärende som inte innehöll en ansökan/anmälan om fler timmar.

För studiepopulationen har uppgifter om kön och ålder hämtats från STORE och övriga uppgifter från akterna.

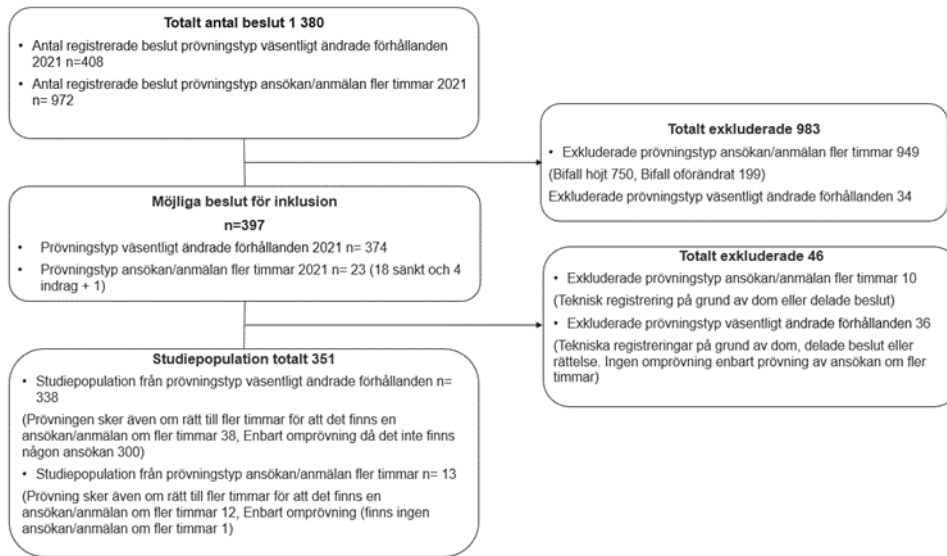
Ett beslut motsvarar inte en assistansmottagare. Det kan förekomma att en och samma person kan ha fått fler än ett beslut under 2021.

För att ytterligare beskriva av studiepopulationen se Figur 6

---

⁶⁷ I IT-stödet går det bara att hantera variation av timmar under upp till ett år i ett och samma ärende. En annan begränsning är att det bara går att registrera in ett beslutet ska gälla från och med den första dagen i en månad. Det innebär att alla beslut där det inledningsvis finns ett behov av visst antal timmar, som avviker från det årligt återkommande, behöver hanteras i två olika ärenden. Den typen av ärenden kallas delade beslut.

Figur 6 Flödesschema, beskrivning över vilka ärenden som ingår i analysen

Bilaga 2 Tabeller

Tabell 14 Antal beslut efter omprövning 2021 och antal och andel assistansmottagare 2020 fördelat på ålder

Ålder	Antal omprövningar	Antal mottagare	Andel mottagare	Andel prövningar i förhållande till antal mottagare
0–24 år	181	3 749	27 %	5 %
25 år och äldre	170	10 118	73 %	2 %
Samtliga åldrar	351	13 867	100 %	3 %

Källa: Försäkringskassans datalager STORE och Ärendegranskning, Försäkringskassan

Tabell 15 Antal mottagare av assistansersättning 2020 fördelat på ålder och kön

Ålder	Flickor/kvinnor		Pojkar/män		Samtliga	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
0–17 år	929	15 %	1 240	16 %	2 169	16 %
18–24 år	627	10 %	953	13 %	1 580	11 %
25–64 år	3 469	55 %	4 260	56 %	7 729	56 %
65 år och äldre	1 254	20 %	1 135	15 %	2 389	17 %
Samtliga åldrar	6 279	100 %	7 588	100 %	13 867	100 %

Källa: Försäkringskassans datalager STORE, uttag den 21 juni 2022

Tabell 16 Antal beslut efter omprövning av rätten till assistansersättning 2021 och antal assistansmottagare 2020 för flickor och kvinnor fördelat på ålder

Ålder	Antal omprövningar	Antal mottagare	Andel prövningar i förhållande till antalet assistansmottagare
0–17 år	33	929	4 %
18–24 år	41	627	7 %
25–64 år	60	3 469	2 %
65 år och äldre	23	1 254	2 %
Samtliga åldrar	157	6 279	3 %

Källa: Försäkringskassans datalager STORE och Ärendegranskning, Försäkringskassan

Tabell 17   **Antal beslut efter omprövning 2021 och antal assistansmottagare 2020 för pojkar och män fördelat på ålder**

Ålder	Antal omprövningar	Antal mottagare	Andel prövningar i förhållande till antalet assistansmottagare
0–17 år	50	1 240	4 %
18–24 år	57	953	6 %
25–64 år	67	4 260	2 %
65 år och äldre	20	1 135	2 %
Samtliga åldrar	194	7 588	3 %

Källa: Försäkringskassans datalager STORE och Ärendegranskning, Försäkringskassan

Tabell 18   **Beslutsutfall efter omprövning fördelat på antal beslut och om det förekom en ansökan om fler timmar, andel beslutsutfall totalt och om det förekom en ansökan**

Beslutsutfall	Ingen ansökan	Ansökan	Totalt antal	Andel totalt	Andel när mottagaren ansökt
Ersättningen sänks	101	34	135	38 %	68 %
Ersättningen upphör	176	11	187	53 %	22 %
Oförändrad ökad rätt till ersättning	24	5	29	8 %	10 %
Totalt antal	301	50	351	100 %	14 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan

Anm. Ansökan omfattar även en anmälan från kommunen. I 38 beslut efter en omprövning hade Försäkringskassan fått en ansökan om fler timmar innan Försäkringskassan hade fått ytterligare information som ledde till att assistansersättningen prövades. I övriga fall fick Försäkringskassan en ansökan under tiden som utredning om prövningen pågick.

Tabell 19   **Antal beslut när ersättningen upphör eller sänks fördelat på ålder och kön**

Ålder	Ersättningen upphör		Ersättningen sänks	
	Flickor/ kvinnor	Pojkar/män	Flickor/ kvinnor	Pojkar/män
0–17 år	7	19	21	23
18–24 år	17	30	18	19
25–64 år	35	39	25	26
65 år och äldre	20	20	3	-
Samtliga åldrar	79	108	67	68

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE

Tabell 20   **Antal beslut när ersättningen upphör eller sänks under 2021 på grund av annat samhällsstöd, fördelat på ålder och kön**

Ålder	Flickor/ kvinnor		Pojkar/män		Samtliga	
	Antal		Antal		Antal	
0–17 år	21		28		49	
18–24 år	31		43		74	
25–64 år	26		27		53	
65 år och äldre	18		14		32	
Samtliga åldrar	96		112		208	

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE

Tabell 21   **Assistansmottagarens ålder fördelat på typ av samhällsstöd när ersättningen upphör eller sänks under 2021, fördelat på ålder**

Ålder	Boende		Daglig verksamhet		Korttidsvistelse		Förskola, skola, fritids		Hälso- och sjukvård	
	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel	Antal	Andel
0–17 år	8	8 %	-	-	19	59 %	24	92 %	*	*
18–24 år	38	37 %	41	85%	8	25 %	*	*		
25–64 år	28	27 %	7	15%	*	*	*	*	14	82 %
65 år och äldre	29	28 %	-	-	*	*	-	-	*	*
Samtliga åldrar	103	100 %	48	100%	32	100 %	26	100 %	17	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE

Anm. * För att skydda enskilda individer så att risk för röjande inte föreligger redovisas inte statistik där det blir för få i en kategori

Tabell 22   **Antal beslut när ersättningen upphör eller sänks under 2021 på grund av hälsotillstånd eller personfaktorer, fördelat på ålder och kön**

Ålder	Flickor/ kvinnor		Pojkar/män		Samtliga	
	Antal		Antal		Antal	
0–17 år	6		11		17	
18–24 år	*		*		7	
25–64 år	17		18		35	
65 år och äldre	*		*		6	
Samtliga åldrar	28		37		65	

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE

Anm. * För att skydda enskilda individer så att risk för röjande inte föreligger redovisas inte statistik där det blir för få i en kategori

Tabell 23   **Antal beslut när ersättningen upphör på grund av förändringar i hälsotillståndet eller personfaktorer fördelat på ålder**

Ålder	Antal	Andel
0–17 år	12	29 %
18 år och äldre	29	71 %
Samtliga åldrar	41	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE

Tabell 24   **Antal beslut när ersättningen sänkts på grund av förändringar i hälsotillståndet eller personfaktorer fördelat på ålder**

Ålder	Antal	Andel
0–17 år	5	21 %
18 år och äldre	19	79 %
Samtliga åldrar	24	100 %

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE

Tabell 25   **Antal beslut när ersättningen upphör eller sänks under 2021 på grund av att Försäkringskassan tidigare fått oriktiga uppgifter, fördelat på ålder och kön**

Ålder	Flickor/kvinnor	Pojkar/män	Samtliga
	Antal	Antal	Antal
0–17 år	*	*	4
18–24 år	*	*	3
25–64 år	17	20	37
65 år och äldre	*	*	5
Samtliga åldrar	22	27	49

Källa: Ärendegranskning, Försäkringskassan och Försäkringskassans datalager STORE

Anm. * För att skydda enskilda individer så att risk för röjande inte föreligger redovisas inte statistik där det blir för få i en kategori